

RAZISKOVALNA NALOGA

DVOREC SOCKA

MENTOR
DUŠAN ŽGAJNER

AVTORJI
BLAŽ BEŠKOVNIK
MATJAŽ JOŠT
MARKO MAVHAR
PETRA PODPEČAN
URBAN ŽERJAV
VID ŽGAJNER

MENTOR

DUŠAN ŽGAJNER

AVTORJI

BLAŽ BEŠKOVNIK
MATJAŽ JOŠT
MARKO MAVHAR
PETRA PODPEČAN
URBAN ŽERJAV
VID ŽGAJNER

OŠ VOJNIK

VOJNIK, APRIL 2000

ZAHVALA

Raziskovalna naloga je nastala s pomočjo krajanov Socke, ki so bili pred vojno povezani z življenjem na dvoru. Na ta način smo zbrali večino podatkov in slikovnega gradiva. Se posebej gre zahvala gospodu Antonu Drgajnerju, gospodu Fricu Škofleku in gospe Jožefini Žilnik. Vsem iskrena hvala.

KAZALO

I.	POVZETEK.....	3
II.	UVOD.....	4
II. 1.	Namen raziskovalne naloge.....	5
II. 2.	Metode dela	5
III.	ZGODOVINA IN POSEBNOSTI KRAJA SOCKA	6
IV.	DVOREC SOCKA.....	9
IV 1.	Zgodovina dvorca Socka	10
IV. 2.	Kaj je dvorec	11
IV. 3.	Arhitektonska zasnova dvorca Socka	12
IV. 4.	Opis arhitektonskih elementov dvorca Socka.....	15
IV. 5.	Vzhodni neogotski trakt z vhodnim stolpičem	15
IV. 6.	Dvonadstropna stanovanjska stavba s stolpičem	18
IV. 7.	Notranja oprema stanovanjske stavbe.....	20
IV. 8.	Rastlinjak.	22
IV. 9.	Stavba za goste oskrbnika in služabnike.....	22
IV.10.	Gospodarska poslopja	23
IV. 11.	Čajnica	23
IV. 12.	Park.....	23
V.	GRAJSKO ŽIVLJEJE V ČASU DRUŽINE DICKIN	24
V. 1.	Družina Walterja Dickina.....	25
V. 2.	Družina gospoda Martina Drgajnerja	31
V. 3.	Gospodarstvo dvorca.....	33
V. 4.	Oskrbniki in delavci na dvoru.....	34
VI.	ZAKLJUČEK.....	35
VIL	VIRI IN LITERATURA	38

POVZETEK

Raziskovalna naloga je razdeljena v štiri poglavja.

V prvem poglavju so opisane splošne značilnosti in geografska lega kraja, razvoj kraja, krajevne posebnosti, krajevni običaji in življenje prebivalcev.

Drugo poglavje opisuje zgodovinski razvoj dvorca do današnjih dni, arhitekturne posebnosti in današnje stanje graščinskega kompleksa.

V tretjem poglavju so zbrana ustna pričevanja o življenju na dvoru v času pred drugo svetovno vojno, ko je bil dvorec v lasti grofa Walterja Dickina in njegove družine. Opisano je gospodarstvo dvorca, življenje in delo lastnikov ter zaposlenih.

V zaključku smo zapisali ugotovitve ob sklepu raziskovalne naloge, ter kako krajan poznajo zgodovino dvorca in življenje v njem pred drugo svetovno vojno. Zanimalo nas je tudi mnenje krajanov o nadaljnji usodi dvorca in spremembi njegove namembnosti.

UVOD

Gradovi in dvorci so pomemben del kulturne dediščine. Tega dejstva se tudi v našem okolju vse bolj zavedamo. Vojniško področje je zaradi svoje lege še posebej bogato s tovrstnimi objekti, če omenimo samo grad Lemberg, grad Lindek, dvorec Tabor in dvorec Socka. Med najstarejše gradove sodijo vojniški, miltenberški, lanšperški in dobrnski grad. Vsi so bili opuščeni ali porušeni že v 15. stoletju v času Celjskih grofov. Od gradov se je ohranil samo leंबरški grad. Nekako v tem času so pričeli zidati dvorce na ravnini blizu naselij, za razliko od gradov, ki so stali na strmih hribih in pečinah. Iz tega obdobja izvira tudi dvorec Socka, ki se izrecno omenja kot utrdba.

V zadnjem času smo priča vse hitrejšemu propadanju omenjenih dvorcev. Po zaslugi občine Vojnik je nekaj teh objektov saniranih v tej meri, da so zaščiteni pred nadaljnjim propadanjem. Lokalne skupnosti se trudijo, da bi tem objektom dali nove vsebine. Za vse to pa bi bila potrebna velika finančna sredstva. Tako bi jih rešili pred propadom, hkrati pa omogočili, da še naprej opravljajo svoje poslanstvo.

NAMEN RAZISKOVALNE NALOGE

Ker živimo v bližini dvorca, nas je njegova preteklost posebej zanimala. V dvorcu je dolgo časa delovala osnovna šola, kot podružnica OŠ Vojnik. Zato smo se odločili za izdelavo raziskovalne naloge. Postavili smo si delovno hipotezo, da dvorec vedno bolj propada in da je še pred drugo svetovno vojno v njem potekalo razgibano grajsko življenje. Predvidevali smo tudi, da je za vse hitrejše propadanje dvorca kriva neustrezna namembnost objekta po vojni. Hipotezo smo potrdili s pomočjo podatkov, ki smo jih dobili s terenskim delom. Le redki ljudje še kaj vedo o predvojnem življenju na dvorcu, zato so ti podatki toliko bolj dragoceni.

METODE DELA

Najprej smo poiskali ustrezno literaturo v šolski knjižnici, nato pa še v Osrednji knjižnici v Celju. Iz literature smo dobili le splošne podatke. V študijski knjižnici so nas opozorili, da o dvorcu Socka ne bomo našli veliko podatkov. Nekaj malega je v Orožnovi Zgodovini Celja in okolice malo več pa v Stoparjevi knjigi Gradovi in dvorci na Slovenskem Štajerskem.

Razočarani nad skromnimi podatki, smo se lotili terenskega dela. Najprej smo si ogledali celotni kompleks dvorca, opisali namen posameznih zgradb in njihove arhitektonske značilnosti. Zbrali smo pričevanja o življenju na dvoru, ko je v njem še živela družina Walterja Dickina in podatke o povojni usodi dvorca. Zelo veseli smo bili starih fotografij, saj se zavedamo da predstavljajo pomembno dokumentarno gradivo. Vso gradivo smo obdelali in je predstavljeno v raziskovalni nalogi.

ZGODOVINA IN POSEBNOSTI KRAJA SOCKA

Socka leži v severnem delu Celjske kotline, ob obeh straneh ceste Celje-Vitanje in ob bregovih potoka Hudinje. Ime kraja izvira od imena soteska. Tukaj se zožujejo hribi tako tesno, da je prostora samo za Hudinjo in cesto. Proti Novi Cerkvi se dolina razširi. Ponekod so morali cesto sekati v živo skalo. Gore Kiseljca in Stenica na levem bregu ter Kozjak na desnem bregu se skoraj stikajo. Vsi važnejši grebeni so podaljšek Savinjskih Alp. Gotovo je bilo vse to nekdanje povezano. Hudinja, takrat še neznan hudournik, si je sčasoma izdolbel izhod proti jugu in tako je nastala tesen. Svet je hribovit in ima več malih prečnih dolinic. Socka se deli na zgornji in spodnji del. Leži na nadmorski višini 300 metrov, na skrajnih robovih severne strani pa se kraj dviga tudi do nadmorske višine 800 metrov. Njive v dolini so prodnate in zelo rodovitne, višje pa je svet ilovnat. Na pobočjih so sadovnjaki in nekaj vinogradov, grebeni pa so porasli z mešanim gozdom.

Že v rimski dobi je skozi Socko potekala pomembna prometna povezava, kar je omogočilo razvoj kraja. Kasneje se Socka ni več razvijala in je ostala le vas, ki je postala središče fevdalne gospoščine.

Po letu 1850 je katastrska občina Socka spadala v novoustanovljeno občino Nova Cerkev. Z letom 1850 in kmetijsko odvezo so namreč stare fevdalne gospoščine razpadle. Kmetje so postali svobodni in tlačanstvo je bilo ukinjeno. Zemljo so razdelili kmetom, davke pa je odslej pobirala država. Zemlja, ki je ostala v lasti plemstva, se je obdelovala s pomočjo najemnih delavcev.

Po drugi svetovni vojni je bila Socka prikjučena občini Celje, po osamosvojitvi Slovenije pa občini Vojnik. V okolici Socke je več zaselkov: Landek, Zlateče, Trnovlje, Čreskova, Velika Raven, Selce, Straža in del Brdc. V okolici Socke je bilo nekoč mnogo vinogradov. Pripadali so gospoščinam Socki, Lembergu in Štatenberku, mnogo lastnikov pa je bilo z druge strani Kozjeka in Stenice. Večina vinogradov je danes opuščeni. Prebivalci so zaposleni v bližnjih krajih, nekaj pa se jih preživlja s kmetovanjem. Sejejo koruzo, pšenico in krmilno peso. Ukvarjajo se z živinorejo, poljedelstvom in konjerejo, na pobočjih pa imajo nekaj vinogradov v terasastih nasadih za domače potrebe. V kraju je glede na število prebivalcev veliko obrtnikov (24). Razvita je obrt mizarstva, cementninarstva, zidarstva, avtoprevoznništva in kovaštva. Izumrle so stare obrti: kovač, kolar, krojač.

Pomembne zgradbe so dvorec, gasilski dom, šola, ki je bila zgrajena 1996 leta, gostilna in trgovina. Kraj nima cerkve, niti pošte. Ohranjenih je še pet kozolcev, v katere še kmetje vedno spravljajo seno in žito.

Na vznožju Socke je ohranjeno kužno znamenje (na Gorici). Na severu pa je spomenik NOB v spomin na pohod XIV. divizije na Štajersko. Na levem bregu Hudinje stoji graščina iz leta 1401 s parkom in z grajsko kapelico. Ob cesti stoji kapelica Jezusa Kristusa, ki so jo postavili Soški grofi. Nasproti dvorca Socka stoji na levem bregu Hudinje Soški mlin in žaga malo višje pa še Senegaški mlin. Skozi Socko je nekoč potekala zelo pomembna prometna povezava s Koroško. Še danes so vidni ostanki znane furmanske gostilne Baranščak, kasneje Lednik. Ob Hudinji nasproti gostilne je stala starodavna Lednik - Novakova kovačnica. Kovaško tradicijo nadaljuje obrtnik Šeško (Šolska kronika I. str. 1-7).

V kraju je 70 stanovanjskih hiš, 23 gospodarskih poslopij, 16 obrtnih delavnic ter 4 poslovne in javne zgradbe.

Socka je povezana z drugimi kraji s cesto, ljudje pa odhajajo v službo z osebnimi avtomobili in avtobusi. V večernih urah prevoza z avtobusom iz Socke v Celje ni.

Turistično se kraj razvija. Pri Šeškovich se ukvarjajo z rejo konjev in vodijo jahalno šolo. Turisti se lahko okrepcajo v gostilni pri Koprivnik. Urejeno je tudi teniško igrišče pri Silvu Koprivniku.

Največ prostega časa namenijo ljudje počitku, delu, športnim dejavnostim in gledanju televizije. Kulturne prireditve obiskujejo v domačem kraju in v bližnji okolici.

Med običaji največ slavijo božič, novo leto, cvetno nedeljo, veliko noč, pust, krst, poroko in rojstne dneve.

Največ hiš je bilo zgrajenih v letih od 1950 do 1997. Pri nekaterih domačijah so ohranjena izvirna imena, ki izhajajo iz njihovih prednikov in nekdanjih rokodelcev. Zelo malo je ohranjenih starih osebnih imen. Najpogostejša osebna imena so Marija, Franc, Lojzka in Jože.

Z vprašanjem o starih jedeh smo ugotovili, da so v prehrani še ajdovi štruklji, ocvirkova potica, svinjska juha iz prekajenega mesa, ajdovi žganci, bela kava, gobova juha-žganci, ričet, močnik, krvavice, zelje, kolerabčna juha, šaga-ohrovt s krompirjem, repa-fižol-zelje, žganci-kislo mleko, štruklji s sirom in jajci.

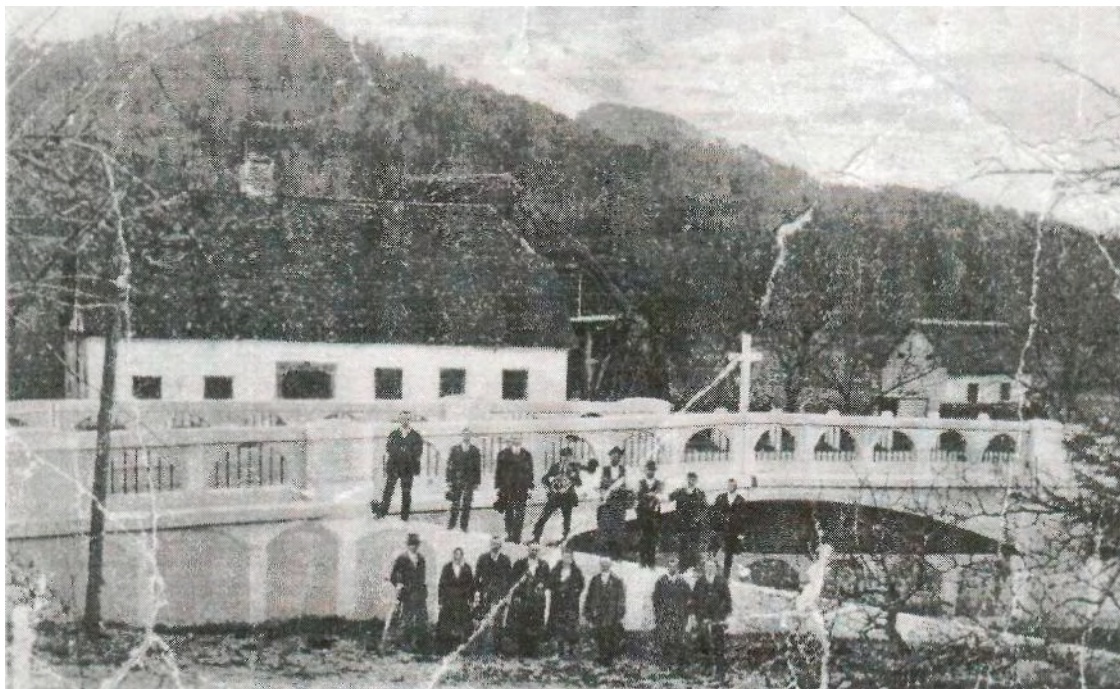
Največ družin prepeva narodne (12) in otroške (5) pesmi. Zaskrbljujoča je ugotovitev, da se pri 33 družinah pesem kot kulturna dediščina ne ohranja.

Med vprašanimi prevladuje mnenje, da je kraj čist, ker je tu podeželje in ni tovarn. Ni pa kraj čist zaradi odpadkov, plastike, škropiva, hmelja, neurejene kanalizacije in črnih odlagališč smeti (projektno delo učencev 3. in 4. razreda OŠ Socka).

Socko so v preteklosti prizadele različne nesreče. Prvi večji požar je nastal že v času prihoda Turkov, ki so takrat požgali Socko. Dne 2. aprila 1931, ko je ležal še sneg, so pogorele Stare Fužine, ki so bile preurejene v električno žago. Gorelo je dva dni. Žaga je zaposlovala 40 delavcev.

Še večjo škodo je povzročala Hudinja. Zaradi hudourniškega značaja je pogosto prestopila bregove in poplavlila kraj. Dne 26. junija 1900 se je utrgal oblak nad Vitanjem in voda je zalila Socko. Po pripovedovanju ljudi je voda naplavila trupla iz Vitanja. Podobna poplava je bila tudi leta 1926 in avgusta leta 1930. Najhujša pa je bila poplava septembra leta 1933. V noči na 23. september je Hudinja prestopila bregove in nastalo je pravo jezero. Voda je drla skozi vrata in okna in odnašala s seboj vse kar ji je bilo na poti. Ljudje so zbežali na podstrešja in obupno klicali na pomoč. Odnoslo je en kilometer ceste, porušilo mostove in odneslo skoraj vse jezove.

Razsajale so tudi epidemije nalezljivih bolezni. Iz srednjega veka poročajo o kugi, iz začetka tega stoletja pa o pojavu ošpic, škrlatinke in pravih koz (Šolska kronika, str. 7- 8).

Slika 1: Tezlovakov most v Socki so ob koncu druge svetovne vojne porušili partizani. Sliko je založil takratni župan Franc Pinter.

DVOREC SOCKA

ZGODOVINA DVORCA SOCKA

Severno od Nove Cerkve ob vzhodu v sotesko Hudinje stoji dvorec Socka imenovan EINÖD. Dvor v Socki je obstajal že v srednjem veku. Prvič se navaja leta 1403, ko ga je imel v najemu neki Pucher. Krški urbar iz leta 1404 poroča, da so dvor z 12 kmetijami, dvema hišama in petimi vinogradi dobili v najem Popel Vitanjski, Ivan Slovenjegraški in njegov brat Kunz Winther. Leta 1428 si ga je pridobil Henrik Vitanjski, a leta 1438 Sigmund Söbriacher. Pripadlo mu je 92 posestev v 39 krajih in več vinskih pravic. Sobriacher je bil tudi lastnik Šaleka.

Leta 1534 in 1539 je obe posesti podedoval Anton Kienberger. Leta 1542 je pa že bila lastnica dvorca Apolonija Jurija Altenhausa. Gospoščina je bila ovrednotena ob cenitvi 150 funtov in je obsegala 62 kmečkih podložnikov in 18 vinogradov.

Gospe Altenhaus so sledili štirje dediči, od katerih je to posest kupil Sigmund Schrott s Kindenberga. Leta 1579 sta bila lastnika Soteske in Šaleka Adam in Maksimilijan Schrott. Posest je kmalu postala svobodna in že leta 1601 jo je Adam prodal za 88 funtov Maksimilijanu Freiburgerju. Njegov sin istega imena je posest zapustil hčerama Elizabeti in Mariji. S poroko Elizabete je posest prešla v roke Erazma Raumschusla, ki je združil oba deleža posestva. Julijan, sin Erazma Raumschüsla, ki je že leta 1681 izpričan kot lastnik dvorca, je posest zapustil svoji hčerki Ani pl. Jabornigg. Njen sin Ernest jo je dobil v posest leta 1722 (Zgodovina Celja in okolice, I. knjiga, str. 320).

Na začetku 18. stoletja naj bi Socka kar dvakrat pogorela . Leta 1701 sta postala žrtev plamenov hlev in skedenj. Stavbni izvedanec Lorenz Fraidler iz Judenburga je takrat škodo ocenil na 3992 florintov. Že leta 1704 pa sta pogorela mlin in hiša. Škodo je ocenil izvedenec Hans Kökh na 1827 florintov. Leta 1729 se prvič omenja graščinska kapela svete Barbare in svetega Janeza Nepomuka, ki pa je stala že prej, saj jo je upodobil tudi Vischer na svojem bakrorezu. Urad Socka je imel leta 1754 54 podložniških hiš.

Marija Terezija pl. Dienersberg je posest Socka kupila leta 1756. Nasledil jo je njen sin Marija Jožef baron Dienersberg, dvorec pa je ostal v lasti njegovih naslednikov do leta 1817, ko si ga je pridobila rodovina pl. Rellingen. Takrat so dvorec znatno povečali in na zunaj olepšali. Iz 1777 se je ohranilo fevdno pismo krškega škofa, s katerim Mariji Tereziji na temelju starejših fevdnih pisem ponovno podeljuje v najem Vösten und Edelmannsitz Aynödt. Pismo je zanimivo, ker se v njem dvorec znova izrecno omenja kot utrdba.

Dienersbergi in Resingeni so bili lastniki dvorcev še na Dobrni, Dobrnici in na Taboru pri Vojniku. Dienersbergi so bili tudi lastniki lanšperške gosposčine in so kasneje prišli v sorodstvo z Resingeni. Resingeni so bili potomci naših kmečkih ljudi iz Teharja, ki so dosegli poplemenitenje in prešli v plemiške vrste. Redna pot takih ljudi je vodila preko graščinskega oskrbnitva do lastništva. Z napredovanjem na socialni lestvici je bila redno povezana tudi izguba nacionalne zavesti.

Po letu 1864 je bil v posesti grofa Arturja Mensdorff-Pouilly, njemu pa so sledili Gustav Walther, Edvard Maksimilijam Röthlisberger, Jožef Lucharpipa (1894-1898) in Ivan baron Rüling (1899). Pred zadnjo vojno je bila graščina z manjšo ekomonijo v lasti Waltreja Dickina. Walter je двореc v letih 1909 do 1912 popolnoma obnovil in moderniziral v razkošno in udobno bivališče. Po njegovi smrti leta 1934 so z dvorcem upravljali njegovi nasledniki.

Po nacionalizaciji leta 1945 se je v dvorcu nastanil krajevni ljudski odbor in dva razreda osnovne šole, ki je bila ustanovljena leta 1945 in je v stavbi delovala do leta 1996 (Grajske stavbe v vzhodni Sloveniji, 3. knjiga, str. 223-226).

Takoj po vojni je z dvorcem in posestvom upravljalo Zdravilišče Dobrna. Nekje do leta 1965 so še obdelovali vinograd, nakar so ga opustili in posekali. Posestvo je prešlo v upravo kmetijske zadruge v Vojniku. Ti so nadaljevali s proizvodnjo hmelja, v hlevih pa so vzrejali okoli 80 bikov in nekaj prašičev. Ko so s proizvodnjo prenehali, so dali zemljo v najem kmetom.

KAJ JE DVOREC ?

Dvorec je reprezentativna grajska stavba fevdalnega plemiča, sezidana na izbrani lokaciji njegovega posestva, pogosto namenjena le za občasno prebivanje. V nasprotju z gradom je двореc neurejena in stanovanjsko udobna stavba na podeželju, večinoma v ravnini (v mestu jo imenujemo palača). Razvijal se je od 16. do 19. stoletja, največji razcvet pa je doživel v baroku. Navadno je obdan z vrtovi in parkom, kjer so hortikulturni, skulpturni in drugi arhitekturni objekti (npr. paviljoni, ribniki, fontane, vodometi, skulpture...), ki skupaj z dvorcem ustvarjajo kompozicijsko celoto. V notranjosti je bogato opremljeno reprezentančno stopnišče, v prvem nadstropju (piano nobile) viteška dvorana, kitajske sobane in saloni.

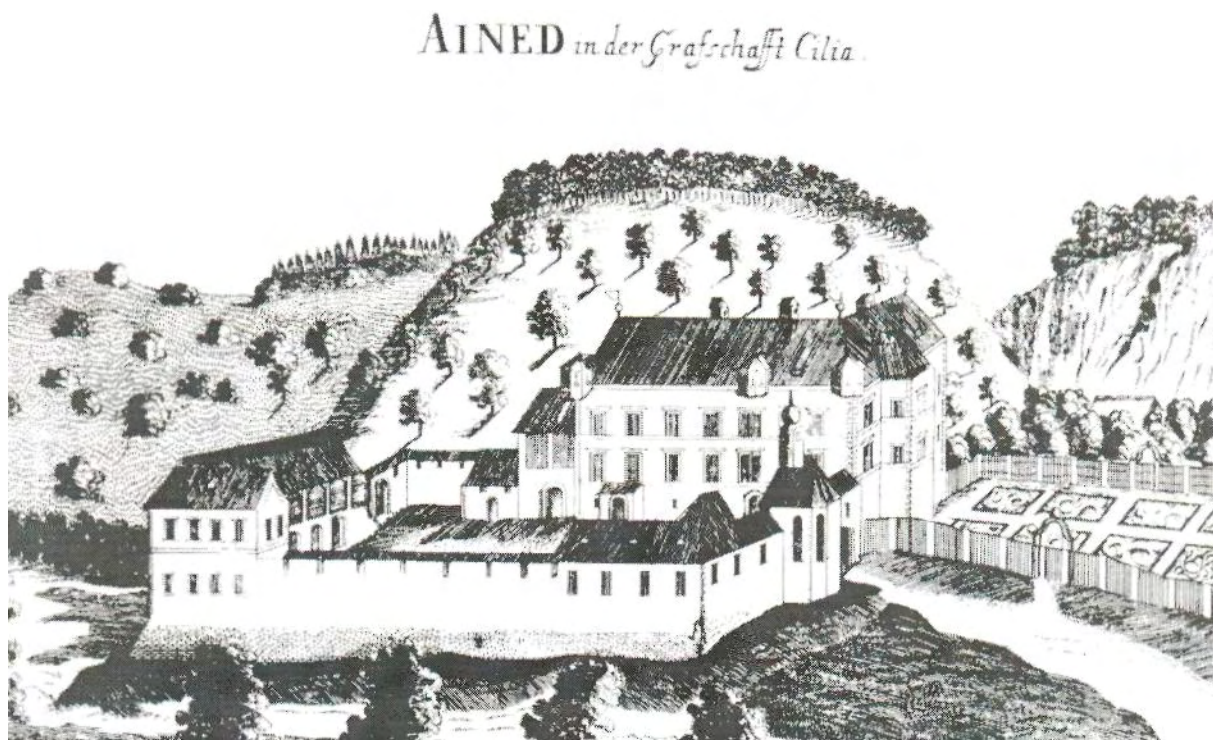
Uporaba terminov grad in двореc ni dosledna in se tudi v stroki večinoma ravna po krajevnem poimenovanju, čeprav se grad v pravem pomenu besede nanaša na srednji vek, двореc pa na mlajša obdobja.

Uporablja se tudi termin graščina , to je neutrjena grajska stavba v vlogi središča fevdalne posesti (Enciklopedija Slovenije, 2. knjiga, str. 413)

ARHITEKTONSKA ZASNOVA DVORCA SOCKA

Graščina Socka se v virih omenja šele na začetku 15. stoletja kot dvor, danes pa je tako predelana, da je celo stavbna kontinuiteta med nekdanjim dvorom in današnjo graščina sporna.

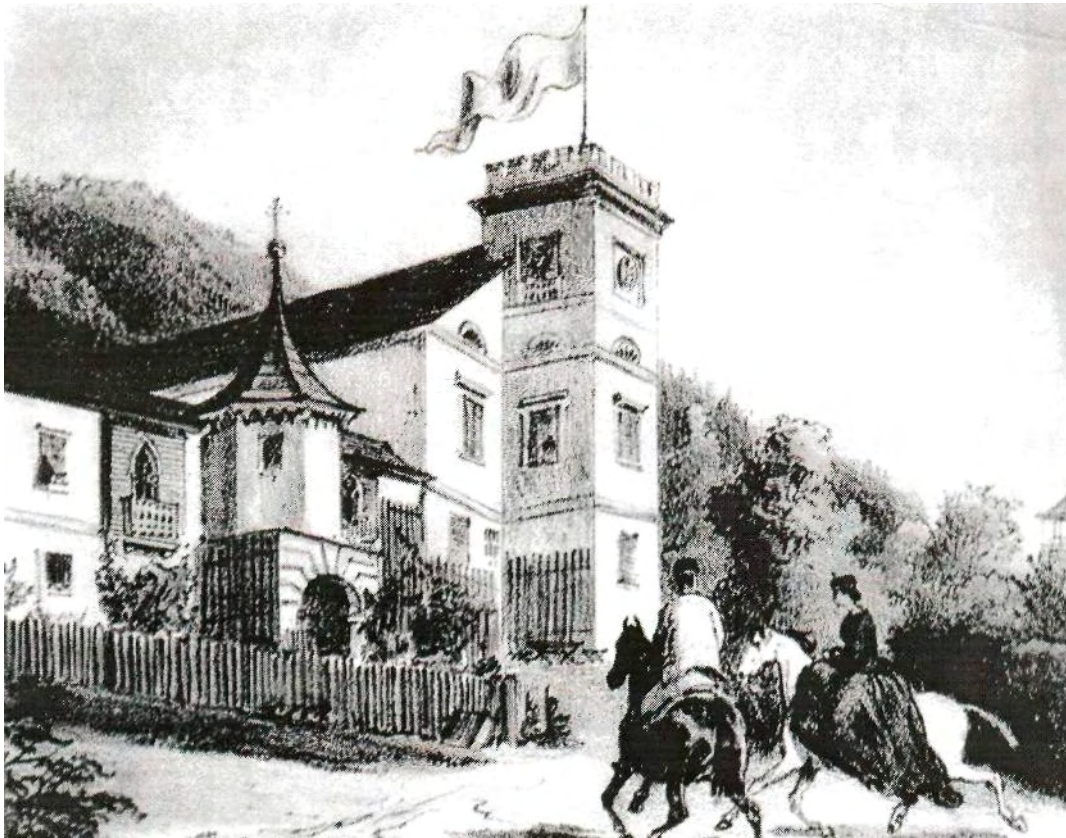
Vischerjeva upodovitev iz tega časa kaže na zemljevidu preprosti dvorec, obdan z obzidjem in stolpi. V Vischerjevi topografiji pa ni stolpov poleg graščine. Takrat je objekt obsegal komaj polovico današnje centralne stavbne zasnove. Iz tega obdobja je tudi kapela, na obzidje pa se z notranje strani direktno naslanjajo gospodarska poslopja. Vprašanje obeh stolpov na zemljevidni skici ostaja zaenkrat odprto.

Slika 2 : G. M. Vischer, dvorec Socka . Bakrorez iz knjige gradov, ok. 1681

Temeljne sestavine današnjega dvorca očitno izvirajo iz 16. stoletja. Že na Vischerjevi upodobitvi iz okoli 1681 se nakazuje utrjen, z obzidjem obdan kompleks, kjer se k obzidju prislanja stanovanjska hiša,

gospodarsko poslopje in stavbe za služinčad, na vzhodni strani pa je v obzidje vpeta kapela, ob kateri drži vhod na dvorišče. Stanovanjska hiša je na nekaterih mestih opremljena z utrjenimi gnezdi in od tod verjetno oznaka Feste, ki jo srečamo v virih. Večje prezidave je zasnova doživela v času, ko je bila v lasti Janeza Nepomuka, viteza plemenitega Ressingena. Takrat so jo predelali v udobno podeželsko rezidenco.

Slika 3 : Dvorec Socka na Goedlovi litografiji iz okoli 1850. Graz, zasebna zbirka

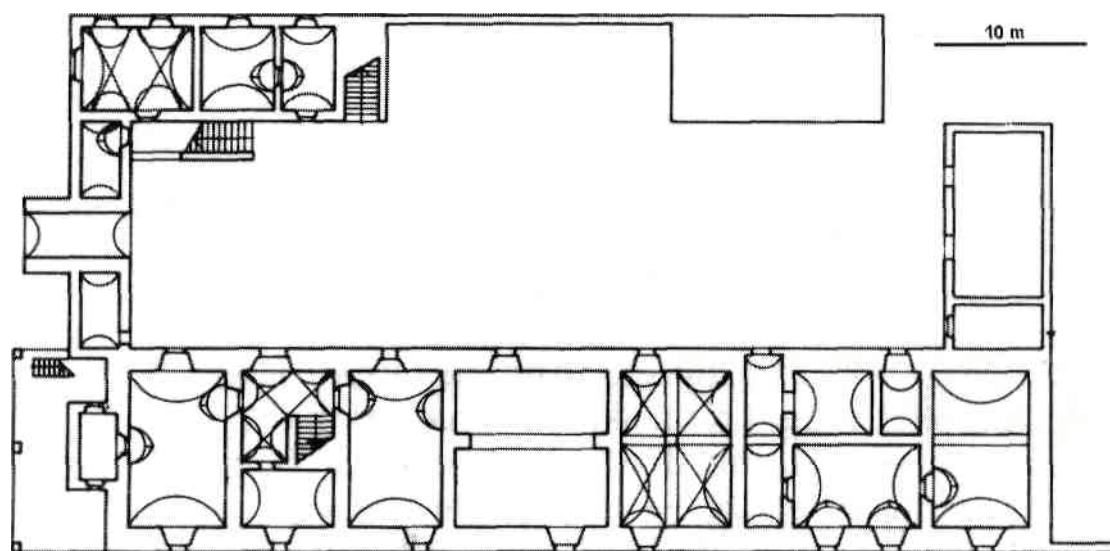
Gračinski kompleks sestavlja več samostojnih stavb, ki obdajajo precej veliko dvorišče. Na vzhodni strani je ozki enonadstropni neogotski vhodni trakt. Vhod je poudarjen s stolpičem, ki ima v pritličju širok, obokan prehod. Pravokotna osnova stolpa preide v nadstropju v oktagon s šotorasto kapo, v katerem je bila prej urejena kapela. Okna v tem traktu razen v kapeli so neogotska.

Dvonadstropni stanovanjski trakt je postavljen na severni strani dvorišča, nanj pa se prislanja kvadraten stolpič z rahlo usločeno sedlasto streho, ki je za nadstropje višja od stavbe. Ta ima na dvoriščni fasadi dva

starejša portala. Eden je polkrožen z rahlo posnetim robom in je precej širok. Drugi portal je baročen, morda iz okoli leta 1700, polkrožno oblikovan, s kapiteloma in sklepnikom. V trikotnih poljih vrh portala sta levji glavi.

V pritličju vzhodnega dela stavbe so kleti s križnorebrastimi in banjastimi oboki ter polkrožnimi portali s posnetimi robovi. Enaki križni oboki so tudi v prvem nadstropju stavbe. V vzhodnem delu stavbe je klet, kjer počiva obok na osrednjem slopu.

Južni trakt je enonadstropen, enostaven. Ob njem je enoramno stopnišče, ki drži k traktu. Na isti strani se prislanja k obzidju neogotska hišica. Gospodarsko poslopje na zahodni strani dvorišča je dvonadstropno in se na severni strani pripenja na novejši podaljšek stanovanjskega trakta, v katerem je bila do leta 1996 urejena šola (Ivan Stopar, Grajske stavbe v vzhodni Sloveniji, 3. knjiga, str. 123 - 127).

Slika 4 : Dvorec Socka, tloris

OPIS ARHITEKTONSKIH ELEMENTOV DVORCA SOCKA

Ko se pripeljemo do Socke, že od daleč zagledamo dvorec na levi strani doline, tik pred začetkom soteske. Pogled na dvorec v veliki meri zakriva bujno zelenje parka pred dvorcem. Na začetku parka stojita ob cesti dva stebra, ki sta verjetno nekoč nosila vhodna kovinska vrata. Od tod vodi proti dvorcu ozka zaraščena pot, obdana z živo mejo iz tise, ki jo nihče več ne obrezuje.

Slika 5 : Dvorec Socka iz leta 1931. Sliko je založil Anton Zottl iz Vojnika.

VZHODNI NEOGOTSKI TRAKT Z VHODNIM STOLPIČEM

Ko pridemo po poti do vhoda, nam pozornost vzbudi na vzhod obrnjen enonadstropni neogotski trakt z vhodnim stolpičem, ki povezuje severni in južni del graščinskega kompleksa. To je severni stanovanjski trakt in južno ležeče poslopje za služinčad, oskrbnika in goste.

Prevladujočo vlogo ima vsekakor vhodni stolp, ki je verjetno eden najstarejših delov dvorca, saj je viden že na Vischerjevem bakrorezu iz leta

1681. Oblika stolpa, v katerem je bila kapela je renesančna. Prvotna zasnova stolpa se nekoliko razlikuje od današnje oblike, na Goedlovi litografiji iz okoli leta 1850 pa se že kaže v današnji obliki. V pritličju je osnova pravokotne oblike s križnimi oboki v podhodu. Ohranjena so tudi stara lesena vrata. V nadstropju preide kvadratna osnova v šesterokotnik, ki je od spodnjega dela ločena z vencem iz klesanega kamna. V nadstropju šesterokotne osnove sta dve okni s kovano mrežasto rešetko. Iz klesanega kamna sta tudi okenska okvirja, kakor tudi venčna obroba pod streho. Ta je ohranjena samo deloma, manjkajoči deli pa so bili rekonstruirani in vlti iz betona. Ostrešje je šotoraste oblike, popolnoma obnovljeno in pokrito z vlečeno pločevino. Streha vhodnega stolpa z veznim traktom je bila obnovljena pred tremi leti. Stolp je večinoma zgrajen iz kamna, omet je že povsem odpadel, deloma je ohranjen samo še v podhodu.

V notranjost neogotskega trakta in stolpa se pride po pokritih stopnicah z dvoriščne strani. Same stopnice se prislanjajo ob južno stavbo, ki je bila namenjena gostom, oskrbniku in služabnikom. V notranjosti stolpa je bila nekoč urejena grajska kapela. Kapela se prvič omenja leta 1729, posvečena pa je bila sveti Barbari in svetemu Janezu Nepomuku. Kapela je obstajala že prej, saj je vidna na Vischerjevem bakrorezu iz leta 1681. Okna kapele so kvadratne oblike. Ostala okna veznega trakta so izdelana v neogotskem slogu in so proti vrhu koničasto zašiljena. Notranjost kapele je uničena. Pri obnovi ostrešja se je v večji meri uničil tudi strop kapele in stolpa.

V kapeli je bil oltar z oltarno sliko in kipi. Poslikane naj bi bile tudi stene. Obrede so opravljali duhovniki iz Nove Cerkve. V kapeli se je maševalo le občasno, po drugi svetovni vojni pa so še nekaj časa v njej na veliko soboto opravljali blagoslov velikonočnih jedi. Kam je po vojni izginila oprema iz kapele, nismo izvedeli. O tem nič ne ve tudi gospod dekan Vicman iz Nove Cerkve.

V južnem delu neogotskega trakta je bila tako imenovana hudičeva soba (Teufelzimmer). Stene in strop sobe so bile v celoti poslikane s podobami hudiča. V tej sobi so najpogosteje igrali karte, pili in kadili. Pravijo, da je sobo dal poslikati neki grof, ki ga je žena prevarala z njegovim služabnikom in nato z njim pobegnila. Po drugi svetovni vojni so sobo prebelili. V nej je bila nekaj časa trgovina, kasneje pa pisarna krajevne skupnosti.

Ob steni neogotskega trakta je bil na dvorišču vodnjak, globok 20 metrov. Imel je leseno konstrukcijo in streho, ki je žal že razpadla. Odprtino vodnjaka so zaprli z betonsko ploščo.

Slika 6: Vzhodni neogotski trakt z vhodnim stolpom

Slika 7: Neogotska vezna stavba z dvoriščne strani. Stavba na desni je bila namenjena gostom in oskrbniku.

DVONADSTROPNA STANOVANJSKA STAVBA S STOLPIČEM

Dvonadstropna stanovanjska stavba stoji na severni strani. Ob stavbo se na vzhodni strani prislanja kvadraten stolpič. Ta presega višino stavbe in je zanimiv arhitektonski poudarek. Na Vischerjevem bakrorezu iz leta 1681 je stolpič še enake višine kot stavba in vpet v samo ostrešje dvora. Na Goedlovi litografiji iz okoli leta 1850 pa vidimo, da je že dvignjen za eno nadstropje višje od stanovanjskega trakta. Takrat še ni imel strehe, ampak le nazobčan zaključni rob. Na tej litografiji še tudi ni lesene verande, ki danes obkroža vzhodno stran stolpiča. Danes je stolp pokrit z rahlo usločeno sedlasto streho. Kdaj so ga pokrili ni znano.

Stanovanjska stavba je masivno grajena. Zasnova objekta sledi značilni konfiguraciji terena, ki izrazito pada od zahoda proti vzhodu. Troetažni stanovanjski trakt sestavljajo kleti v pridičju, v prvem in drugem nadstropju pa stanovanjski prostori in prostori bivše osnovne šole.

Zunanost južne stene krasita dva portala. Prvi, večji in razkošnejši baročni portal tvori glavni vhod v stanovanjsko stavbo. Portal je polkrožno oblikovan z dvema ravnima stebroma, ki se zaključujeta z dvema preprostima kapiteloma in levjima glavama v trikotnih kotih. Vrata so dvokrilna, izdelana iz lesa, razčlenjena in rezbarjena. Steklene površine so zaščitene s kovano mrežo. Portal se na vrhu zaključuje v obliki ozkega nadstreška. Pred samim vhodom so stopnice iz klesanega kamna in ravna ploščad s sledovi ornamentov na ploščah.

Drugi kamniti portal je preprostejši in ima polkrožno obliko s posnetimi robovi. Masivna vrata so lesena brez kakršnegakoli okrasja. Notranji prostor se danes uporablja za kurilico in kot shramba za kurjavo. Nekoč sta bili v tem prostoru dve stikalnici za grozdje, s katerima je bilo mogoče iztisniti do 300 litrov vina naenkrat. V kleti so bili tudi veliki sodi, ki so držali do 15 polovnjakov vina (1 polovnjak je 300 litrov vina). Vso vinogradniško opremo je nekdo razžagal in uporabil za drva.

Okna v nadstropjih so ozka in dvokrilna. Ponekod so še ohranjene polknice. Fasada je gladka in brez posebnega okrasja, le ozek dvignjen rob loči posamezna nadstropja. Na steni fasade je še manjša lesena konstrukcija s strešico, kjer je obešen zvon. Z njim so klicali delavce, ki so delali na različnih krajih posestva k obrokom.

Streha ima leseno tramovno konstrukcijo. V osnovi je streha dvokapnica z nadstrešnimi okni in čopi, pokrita pa je z opečno kritino. Vse je že v zelo slabem stanju.

Zgradba je zgrajena na masivnih temeljih in prav gotovo na dobro nosilnih tleh, saj ni vidnih razpok na konstrukciji objekta. Debelina zidov

Slika 8: Dvonadstropna stanovanjska stavba z glavnim vhodnim portalom

Slika 9: Na stanovanjsko stavbo se navezuje bivši rastlinjak. V ozadju je gospodarsko poslopje, ki je bilo po vojni prezidano v sušilnico hmelja

v kletah dosega do 220 cm. Masivni zidovi so v najstarejšem delu objekta grajeni iz kamena. Pri novejših prezidavah ter delih pa so pri gradnji uporabili opeko, kar se da sklepati iz pravih modularnih mer.

Stropovi so obokani ali ravni, ometani ali obloženi z lesom. Kleti v pritličju so obokane s križnorebrastimi in banjastimi oboki ter polkrožnimi vhodnimi portali. Kleti še danes služijo svojemu namenu za potrebe stanovalcev. Križni oboki nastopajo tudi v nadstropju, vendar jih je precej manj.

Zidovi so obdelani z grobim ali finim ometom. Manj ravni so ometi v kletih in starejših delih stavbe. Stopnišče, hodniki in stanovanjski prostori so ponekod obloženi z rezljanimi in močno členjenimi lesenimi oblogami in tekstilnimi tapetami. Samo kot redki fragmenti se pojavljajo stari kvalitetni podi iz hrastovine, kot npr. parket ter keramika ali kamen. Oboki in stropovi so v glavnem ometani, ohranjen pa je tudi strop v srednji etaži, ki je izrazito lepo profiliran (terensko delo).

Ker je zgradba v uporabi, je opremljena s sodobnimi instalacijskimi elementi. V nekaterih prostorih je napeljan vodovod in kanalizacija, v vseh prostorih pa je električna napeljava. Celotna zgradba ima napeljano centralno ogrevanje. Z vsemi navedenimi napeljavami je bilo grajsko poslopje opremljeno že v času, ko so dvorec imeli v lasti Dickini. Za takratne potrebe so elektriko dobivali iz višje ležečih Fužin, kjer je generator poganjala Francis turbina. Elektrarna ni bila v njihovi lasti, zato so elektriko plačevali. Od tod je elektriko dobivalo tudi zdravilišče Dobrna. Tudi vodovod je bil napeljan iz Fužin (ustni vir 1).

NOTRANJA OPREMA STAVBE

Ko stopimo v notranjost stanovanjskega dela, se znajdemo v večji veži s kratkim hodnikom, ki vodi v shrambo. Levo in desno sta dve mogočni obokani kleti. Iz veže se po stopnicah povzpemo v prvo nadstropje.

Prvo nadstropje je nekoč obsegalo naslednje prostore: kuhinjo, sobo za kuharico, jedilnico, kadalnico (rauhzimmer), sobo za varuhinjo in vzgojiteljico otrok ter zeleni salon. Ta soba je bila v celoti opremljena v

zeleni barvi, deloma je bilo zeleno tudi pohištvo. V sklopu prvega nadstropja je tudi pokrita veranda na vzhodni strani stolpiča.

V drugem nadstropju so bile v glavnem sobe: štiri spalnice, otroška soba, igralnica, glasbena soba s klavirjem, orglami in drugimi instrumenti ter soba za biljard.

Hodnike so krasile rezljane skrinje in ogledala, na stenah pa so bile obešene lovske trofeje.

Po pripovedovanju g. Alojza Drgajnerja je bil dvorec opremljen z bogatim rezljanim pohištvom. Na dvorcu so imeli tudi dragoceno preprogo, na kateri je v Sarajevu izkrvavel avstro-ogrski prestolonaslednik Franc Ferdinand.

Povojna komunistična oblast je družini Dickin dovolila, da so se lahko v skladu s podpisano mednarodno pogodbo med zavezniki izselili. S seboj so odpeljali tudi večino dragocenega pohištva, preproge, keramiko, dragoceni jedilni pribor in druge predmete. V ta namen so morali oddati spisek stvari, ki jih želijo odpeljati. Vse so z vlakom odpeljali na Dunaj.

Ostalo pohištvo in opremo so odnesli domačini. Po pripovedovanju ljudi naj bi bila še ohranjena neka ogledala in žametne zavese v zdravilišču Dobrna (ustni vir 1).

Slika 10: Razkošno opremljena jedilnica v dvorcu

RASTLINJAK

Na zahodni strani stanovanjskega trakta se v podaljšku navezuje rastlinjak. V njem so prezimovali okrasne sredozemske rastline ter za lastne potrebe gojili zelenjavne in cvetlične sadike. Tako so vzgojili večino cvetja za okrasitev dvorca in parka. Po drugi svetovni vojni je bila ta stavba prirejena za potrebe osnovne šole. V njej je bila dvorana, ki se je uporabljala tudi za telovadnico in prostore otroškega vrtca.

STAVBA ZA GOSTE, OSKRBNIKA IN SLUŽABNIKE

Stavba leži na jugovzhodnem delu grajskega kompleksa in se navezuje na vhodni neogotski trakt. V pritličju stavbe je živel oskrbnik s svojo družino, v prvem nadstropju pa so bile sobe s kopalnico namenjene gostom družine Dickin. Stavbo so ogrevali z velikimi lončenimi pečmi. Danes so v stavbi urejena stanovanja. Stavbo so deloma popravili leta 1973. Takrat so na novo prekrili streho. Obnovljeni so dimniki in vstavljena nova okna.

Zahodno od te stavbe je še ena manjša neogotska pritlična hišica, ki se na južni strani prislanja na obzidje. V njej so živeli služabniki, danes pa je tudi spremenjena v stanovanje (terensko delo).

Slika 11: Neogotska hiša, v kateri so stanovali zaposleni na dvoru

GOSPODARSKA POSLOPJA

Na zahodni strani graščinskega kompleksa je bila nekoč večnamenska stavba za spravilo poljskih pridelkov. Pred vojno so jo uporabljali tudi kot dvorano, saj je v njej prosvetno društvo uprizarjalo gledališke predstave.

Poleg te stavbe sta nekoč k dvorcu spadala dva hleva za konje, govedo in svinje. Po vojni jih je še nekaj časa uporabljala kmetijska zadruga, ko pa so proizvodnjo ustavili, sta se zaradi dotrajanosti podrla in ju danes ni več.

ČAJNICA

Na vzpetini severno od dvorca je bila nad parkom lesena čajnica (lusthause). Tu so Dickini v lepem vremenu ob pecivu popili čaj. Pobočje je bilo posajeno s češnjami in urejeno s sprehajalnimi potmi. Z vzpetine je zelo lep razgled na park, dvorec in okolico Socke.

Leseni del utice je že propadel, le zvonasta kovinska streha še leži v travi na robu pobočja.

PARK

Na vzhodni strani dvorca je še danes precej velik park. Njegova baročna zasnova je še komaj prepoznavna. V parku so redka in dragocena drevesa, med njimi rdeča bukev, tulipanovec, divji kostanj, ciprese, javorji, srebrna smreka in druga. Med redka drevesa je sodila kristusova krona, ki se je posušila. V okolici čajnice so po pobočju rastle češnje v parku pod njo pa raznovrstne magnolije.

Park je krasil majhen okrogli ribnik z okrasnimi ribicami in cvetlične gredice z različnim cvetjem. Stezice so bile posute s peskom, robove pa so krasile urejene strižene žive meje. Žal je danes vse zapuščeno in zaraščeno, saj parka nihče več ne ureja. Precej dreves je z leti propadlo. Del parka so posekali, ko so širili cestno povezavo Celje - Vitanje. Sekire niso prizanašale niti okrasnemu grmičevju. Dokler je bila v dvorcu šola, so park urejali učenci in učitelji. Vsako leto so nasadili cvetje, uredili stezice in jih posuli s peskom.

V zelenju in cvetju je bil tudi dvorec. Po stenah so se vzpenjali bršljani, različne cvetoče ovijalke in vzpenjave vrtnice. V posodah so gojili palme in druge občutljive rastline. Pozimi so jih shranili v rastlinjak (terensko delo, ustni vir 1).

ŽIVLJENJE NA DVORU V ČASU DRUŽINE DICKIN

DRUŽINA WALTERJA DICKINA

Že v zgodovinskem opisu dvorca Socka smo omenili, da je bil pred drugo svetovno vojno njegov zadnji lastnik Anglež Walter Dickin. Poleg dvorca v Socki je imela družina v lasti še stanovanji na Dunaju in v Bukarešti. Družina je poleti živela v Socki, pozimi pa v glavnem na Dunaju. Walter Dickin je veliko potoval med Socko, Dunajem in Bukarešto v Romuniji, kjer je opravljal službo direktorja banke. Tako je bilo vse do druge svetovne vojne. Takrat se je družina preselila na Dunaj in se po vojni v Socko ni več vrnila. Z dvorcem in posestvom je med vojno upravljal Martin mož gospod Franc Zanggar. Dickini niso bili nemškutarji in niso simpatizirali s takratno avstrijsko politiko, ki je bila podrejena nemškemu nacizmu.

Člani družine Dickin so bili dobri ljudje. Z ljudmi so imeli dobre odnose. Če so le mogli, so pomagali vsakemu, ki jih je prosil za pomoč, zlasti revežem. Tem so pomagali s hrano, ki so jo v ta namen pripravljali v dvorcu. Vsako pomlad so pogostili otroke, ki so prišli iz Nove Cerkve na športni dan v Socko. Takrat so pripravili kavo, čaj, potico in pecivo. Ob večjih cerkvenih praznikih so obdarili otroke. Za božič so postavili sredi dvora veliko smreko, pod njo pa darila, ki so razveseljevala otroke. Podobno je bilo za veliko noč.

Nikoli se niso obnašali oholo do preprostih kmečkih ljudi in svojih uslužbencev. Marta je znala nekaj slovenščine in je večkrat prišla na polje med delavce. Se po vojni so ohranjali stike z družino gospoda Drgajnerja in prišli večkrat na obisk. Šolska kronika poroča, da je v juliju 1959 prišla na obisk Martina hčerka Renata Hirt. Ogledala si je vse prostore dvorca. Po pripovedi ljudi je ob slovesu jokala.

Večino prijateljev in znancev je imela družina na Dunaju. Med plemstvom in bogataši v okolici Socke niso imeli posebno dobrih prijateljev. Občasno so se odpeljali le na obisk v Frankolovo. Koga so obiskovali, nismo izvedeli (ustni vir 1).

Walter Dickin naj bi bil po pripovedovanju gospe Jožefine Žilnik dvakrat poročen. Kako je bilo ime prvi ženi ne moremo z gotovostjo trditi. Ni znano, kdaj mu je umrla prva žena, sigurno pa že pred letom 1924, ko je že bil poročen z drugo ženo Marjano. Neka kartica, datirana z dnem 13. 10. 1916, poslana iz Celja, je naslovljena na gospo Avguste Dickin. Verjetno bi lahko bila to prva Walterjeva žena. V zakonu z njo sta se mu rodila dva otroka, sin Werner in hčerka Marta Dickin. Werner Dickin se je rodil konec 19. stoletja saj je bil mlajši od gospoda Martina Drgajnerja, rojenega leta 1887. Marta Dickin se je rodila leta 1901 in ni bila dosti mlajša od Wernerja. Po smrti prve žene se je Walter poročil drugič. Žena Marjana mu je leta 1924 rodila sina Herberta Dickina.

Walter je umrl leta 1934. Gospa Žilnik se spomni, da so umrlega odpeljali do Koprivnika, kjer so ga naložili v pogrebni avtomobil in odpeljali v Graz. Tam je družina imela svojo grobnico.

Sin Werner Dickin je bil poročen s Stelo in sta na sliki iz leta 1934, ko je bil Walter še živ. Kdaj sta se poročila in ali sta imela kaj otrok, nismo uspeli izvedeti (ustni vir).

Hči Marta Dickin iz prvega zakona je bila poročena dvakrat. V prvem zakonu je bila poročena s Frichom Hirtom in leta 1933 se jima je rodila hči Renata Hirt. Gospod Alojz Drgajner se spomni, da sta bila z Renato istih let in sta se skupaj igrala in hodila v šolo. Frich Hirt je živel v glavnem na Dunaju, Marta pa v Socki. S čim se je ukvarjal Frich Hirt, ni znano. Zakon je razpadel in prišlo je do ločitve.

V drugo se je Marta poročila s Francem Zanggarjem iz Celja. Družina Zanggarjem je bila bogata trgovska družina, ki je trgovala s petrolejem in imela veliko zemlje. Območje današnjega hotela Merx in kopališča v Celju je bilo nekoč njihovo. Tam so imeli nasade hmelja. Marta je s Zanggarjem prijateljevala že prej, saj ga lahko vidimo že na sliki ob poroki s Frichom Hirtom. V tem zakonu se je leta 1940 rodil Franc Zanggar mlajši, ki tako kot Renata še živi na Dunaju (ustni vir 1).

Z družino sta v Socki živela tudi stara starša Karel in Nina Dickin. Gospod Drgajner se Nine spomni kot zelo prijazne stare gospe, ki je imela rada otroke. Pri njej so vedno kaj dobili. Karel je umrl leta 1937, žena Nina pa še kasneje. Oba sta pokopana na nemškem pokopališču na Golovcu v Celju. Grob je hodila urejati gospa Angela Drajner (ustni vir 3).

Gospod Walter Dickin je imel razumevanje za potrebe krajanov. Pomagal je pri ustanovi gasilskega društva leta 1931. Bil je ustanovni član in boter društva, saj je tudi finančno veliko pomagal. Prve prostore so gasilci imeli v graščini (ustni vir 1 in 2).

Podpiral je delo prosvetnega društva, ki je tudi delovalo v dvorcu. Društvo je uprizorilo več predstav. Med drugimi so uprizorili naslednje igre: Miklova Zala (1938), Gumzej, Revček Andrej ček, Podrti križ, Prisega opolnoči, če omenimo le nekatere. V teh predstavah sta sodelovala gospa Angela Drgajner, gospod Fric Škoflek in drugi krajan. Gledališko skupino sta vodila gospod Gregorc in gospod Brodej (ustni vir 3).

Slika 12: Družina Dickin na vozu (z leve proti desni sedijo): Walterjeva hčerka iz prvega zakona Marta Dickin, oče Walter Dickin, sin Herbert Dickin iz drugega zakona, druga žena Marjana Dickin, Wernerjeva žena Stela, najstarejši Walterjev sin Werner iz prvega zakona in kočijaž Martin Drgajner.

Slika 13: Družina Dickin (z leve proti desni stojijo) Werner Dickin, Herbert Dickin, Marjana Dickin, Walter Dickin, Nina Dickin ?, in Marta Dickin, poročena Hirt, z nekaj mesecev staro hčerko Renato v naročju. Kdo je oseba, ki jo Walter drži pod roko, ni čisto jasno. Lahko bi bila Nina Dickin, ki je takrat živela na dvoru. Slika je verjetno iz leta 1934, posneta tik pred Walterjevo smrtjo. Renata, rojena 1933. leta, je na sliki stara nekaj mesecev, Herbert pa okoli 10 let.

Slika 14: V srednji vrsti sedi druga z leve Marta Dickin še v dekleških letih, zato je slika starejšega datuma. Tretji poleg nje je oče Walter Dickin. Ostali niso družinski člani in so verjetno gostje, ki so pogosto prihajali na počitnice z Dunaja. Sedijo na stopnicah, ki vodijo v park pred dvorcem.

Slika 15: Werner Dickin, najstarejši Walterjev sin, na jahalnem konju. Slika je bila poslana iz Celja 13. 10. 1916 na naslov gospe Avguste Dickin v Socko. V ozadju je čudovito urejen in negovan park pred dvorcem.

Slika 16: Poroka Marte Dickin s Frichom Hirtom leta 1929. V zadnji vrsti drugi z leve je Franc Zanggar, drugi Martin mož.

Slika 17: Marta Dickin s svojima otrokoma Renato Hirt iz prvega zakona in Francem Zanggarjem mlajšim iz drugega zakona, ko je bila poročena s Francem Zanggarjem iz Celja. Slika je verjetno nastala v letu 1941 -1942.

Slika 18: Pogostitev osnovnošolskih otrok iz Nove Cerkve. Otrokom so pripravili kavo, potico in pecivo. Na sredini je Marta Dickin s pladnjem v roki. Prva z leve je Gizela Drgajner najstarejša hčerka oskrbnika Martina Drgajnerja.

DRUŽINA GOSPODA MARTINA DRGAJNERJA

Pri Dickinih sta bila zaposlena zakonca Martin in Angela Drgajner. Družina je stanovala v pritličju stavbe, namenjene za oskrbnika in služničad.

Gospod Martin Drgajner je na dvoru opravljal službo kočijaža. Službo je prevzel po prvi svetovni vojni, ko je prišel iz vojske. Oskrboval je konje in pripravljaj kočije. V ta namen so imeli na dvoru 4 zaprte kočije, odprte kočije in dva vlečna fijakerska konja. Najpogosteje je vozil člane družine Dickin po nakupih v Celje ali na železniško postajo, kadar so odhajali na Dunaj. Občasno so se odpravili tudi v Frankolovo ali v Vitanje. Pogosto je prevažal tudi goste družine Dickin, največkrat prijatelje z Dunaja.

Žena Angela Drgajner je bila v dvorcu zaposlena kot sobarica in kuharica. Urejala, pospravljala in čistila je prostore, namenjene družini Dickin. Kadar niso imeli svoje kuharice, pa je morala tudi kuhati. Angela je odlično obvladala nemščino in je pomagala pri poučevanju otrok. Dosti časa ji je vzela tudi skrb za družino. Gospod Alojz se spomni, da je bila mati Angela večkrat kregana, posebej, kadar so bili otroci preglasni v času popoldanskega počitka na dvoru. V nekem primeru je morala svojega otroka zapreti v hlev, ker ga nikakor ni mogla utišati.

Martinu in Angeli so se rodili trije otroci: Gizela, Alojz in Vera. Vsi trije so svojo mladost preživljali v dvorcu skupaj z otrokoma družine Dickin. Gizela je že umrla, gospod Alojz in gospa Vera pa še živita.

Skupaj z družino je prebivala tudi Angelina mati Neža Mastnjak. Skrbela je za prehrano služabnikov in revežev. Revežem je pekla in delila kruh. Vsak je dobil tudi pol litra jabolčnika.

Po vojni se je družina Drgajner preselila nazaj na svoje posestvo, ki so ga v času službovanja na dvoru dajali v najem. Še vedno pa so bili tesno povezani s krajem (ustni vir 1).

V šolski kroniki osnovne šole Socka iz leta 1959, 1960 in 1961 je zapisano, da je bila gospa Angela Drgajner predsednica šolskega odbora. Bila je tudi član ocenjevalne komisije, ki je ob rednem nadzoru ocenjevala delo učiteljev. Omenjeno funkcijo je opravljala še v naslednjih letih. Po stari navadi je na začetku šolskega leta toplo dobrodošlico zaželela vsem novincem prvega razreda.

V šolski kroniki tudi izvemo, da je v maju leta 1960 umrl Martin Drgajner, mož predsednice šolskega odbora, ki je vsa leta pomagal šoli, organizacijam in ljudem s prevozi s svojim konjem (Šolska kronika OŠ Socka).

Slika 19: Oskrbnik in kočijaž gospod Martin Drgajner z jahalnim konjem na dvorišču dvorca.

Slika 20: Na sliki sta gospod Martin Drgajner in gospa Angela Drgajner. Vidna je kočija, kakršne so imeli na dvoru in dva fijakerska konja. Stavba v ozadju je rastlinjak.

GOSPODARSTVO DVORCA

Dickinsi so imeli v lasti večje površine zemlje v Socki in njeni okolici. Skrbeli so, da je bilo vse lepo obdelano. V ravnem predelu Socke so bile njive, na katerih so pridelovali poljske pridelke za potrebe dvorca in prodajo. Gojili so tudi hmelj, ki je tudi pomenil pomemben vir dohodkov. Da so lahko vse obdelali, so si pomagali z najemno delovno silo. Graščinsko posestvo je imelo veliko vinogradov, ki so pokrivali celotno pobočje na severni strani dvorca. Teh je bilo okoli pet hektarjev. Gojili so samo cepljeno vinsko trto kot je rizling, gutedel, modro frankinjo in druge. Za redno vzdrževanje vinogradov so imeli oskrbnika, pri večjih delih pa so najeli kmečko delovno silo. Pri teh opravilih so sodelovale kar cele družine. Ker je bilo v tistih časih malo možnosti za zaslužek, so ljudje z veseljem prihajali na delo, za katero so prejeli pošteno plačilo. Dickinsi so delavce redno plačevali, običajno ob sobotah zvečer. Izplačilo je opravljal gospod Jože Gregorc. Pri določenih opravilih so pomagali tudi otroci. Ti so v koših nosili gnoj v vinograd, spet drugič pa vodo, kadar je bilo potrebno škropiti trto. Grozdje so v glavnem predelali v vino. V ta namen so imeli v dvorcu dve veliki stiskalnici in kleti z velikimi sodi. V kletih je bilo shranjenega veliko raznovrstnega kvalitetnega vina. Večino vina so prodali. Vino je nekoč predstavljalo najpomembnejši vir dohodkov na kmetijah, zato so se marsikje ukvarjali samo z vinogradništvom. Prodajali so tudi grozdje. Predvsem jedilne vrste grozdja so skupaj z zelenjavo vozili v Vitanje za potrebe tržanov in gostilničarjev.

Vir dohodkov je predstavljal še les, saj je bilo v lasti dvorca tudi veliko gozdov. Precej lesa so posekali za lastne potrebe za ogrevanje dvorca in njegovo popravilo. K dvorcu je spadala tudi žaga na vodni pogon za razrez hlodovine. Običajno so bile to žage venecijanke kot najpogostejše žage v tistem času. Kolikor je bilo možno, so les prodajali, in to v obliki hlodovine ali pa predelanega in razžaganega.

Okoliški griči so bili posajeni z nasadi jabolk. Tudi sadje so prodajali. Nekaj sadja so obrali in spravili za zimo, večino jabolk pa predelali v jabolčnik.

Hlevi so bili vedno polni goveje živine in prašičev za potrebe dvorca in prodajo. V konjušnici je bilo 5 konjev. Imeli so dva fijakerska konja, dva konja za poljska in gozdna dela ter enega jahalnega konja. Zelo rada sta jezdila Werner Dickin in Franc Zanggar. Gospod Alojz se spomni, da se je oče Martin zelo jezil s konjem z imenom Cigan. Konj je bil muhast in hudoben.

K dvorcu je spadal tudi čebelnjak, ki je danes zapuščen in propada(ustni vir 1).

OSKRBNIKI IN DELAVCI V DVORCU

Na dvoru je bilo zaposlenih več oskrbnikov in delavcev, ki so bili zadolženi za posamezna dela. Vsi so prejeli redno tedensko plačo.

Gospod Martin Drgajner je opravljal službo kočijaža, skrbel je za konje, kočije in opravljaj vožnje.

Gospa Angela Drgajner je bila sobarica in kuharica. Vodila je prodajo pridelkov in vina v vinotoču.

Gospa Neža Mastnjak je skrbel za prehrano služabnikov in delavcev. Enkrat tedensko je pekla kruh za reveže. Kdor je prosil za hrano, je dobil kruh in jabolčnik (ustni vir 1).

Zadnja kuharica je bila Marija Sinkovič, ki se je kasneje poročila z gospodom Maksom Škoflekom.

Truda Böhm je bila varuhinja in vzgojiteljica Martinih otrok. Ko se je družina preselila na Dunaj, je odšla z njimi.

Gospod Gregor Gregorc je oskrboval vinograd, opravljaj dela kletarja, urejal park in rastlinjak.

Pri Dickinih je bila zaposlena tudi družina Škoflek. Stanovali so v hiši nasproti današnje gostilne Koprivnik in je spadala k dvorcu. Gospod Jože Škoflek je bil oskrbnik vinograda, nadzornik delavcev in je vodil evidenco opravljenih delovnih ur. S 15. letom starosti sta službo prevzela tudi njegova sinova. Gospoda Maks Škoflek in Fric Škoflek sta skrbel za živino in vzdrževala hleve. Oče Jože Škoflek je umrl leta 1965, njegov sin Maks pa leta 1979. Živi samo še 74 - letni Fric Škoflek, ki nam je posredoval te podatke (ustni vir 2).

Gospa Jožefina Žilnik je povedala, da je tudi njihova družina veliko delala v graščini. Na delo so hodili vsak dan. Opravljali so razna kmečka dela, največkrat v vinogradu, v hmelju in na travnikih. Staršema Andreju in Frančiški Žilnik so bila deloma priznana delovna leta na osnovi te zaposlitve in sta prejela pokojnino (ustni vir 3).

Dikini so bili v dobrih odnosih z družino Lednik, ki je trgovala z lesom. Na Hudinji so imeli drobilec gramoza na vodni pogon. Za prevoz lesa in gramoza so imeli 8 konjev. Ledniki so imeli tudi kovačijo in zaposlenega enega kovača. Ta je za graščino opravljaj vsa kovaška dela. Podkopal je konje, izdeloval in popravljaj orodje, popravljaj kočije in podobno (ustni vir 1).

Občasno so kot najemni delavci bili zaposleni: ga. Marija Kotnik, ga. Matilda Štancl (delo v hmeljišču), ga. Marija Pirh, ga. Katarina Gorečan (delo v vrtnariji), ga. Marija Blazinšek, ga. Katica Jeromel, g. Janez Ošlak, ga. Marija Švab. g. Lenart Arlič (dela v vinogradu in gozdu do leta 1940), g. Karel Jurk (delo v hlevu), g. Jure in ga. Marija Štravs, če omenimo le nekatere.

ZAKLJUČEK

Ugotovili smo, da sedanja namembnost dvora ni primerna. V objektu so danes stanovanja, do nedavnega pa je bila tudi šola. Prav to dejstvo je zavarovalo objekt popolnega propada. Dvor je skozi čas izgubil nekdanji smisel in sijaj, toda prav zaradi tega je vreden obnove.

Celotni graščinski kompleks ima veliko spomeniško in kulturno vrednost. Potreben bi bil obnove in sanacije v tehniški smislu, najti pa mu je treba tudi primerno namembnost. Lahko bi služil kot muzej, prostor za prireditve, kot hotel višje kategorije ali pa specialistična zdravstvena ustanova. Podobnega mnenja so tudi krajanji Socke.

Prebivalci Socke večinoma poznajo dvorec. O njegovi zgodovini vedo bolj malo. Večinoma poznajo samo zadnje lastnike Dickine. Približno polovica vprašanih pa o zgodovini dvorca ne ve ničesar. Prav tako so redki tisti, ki poznajo življenje na dvoru pred drugo svetovno vojno.

Večina krajanov meni, da bi bilo potrebno dvorec obnoviti. Želijo si, da bi bil dvorec namenjen kulturnim prireditvam in muzejskim zbirkam. Manj je tistih, ki bi dvorec spremenili v turistični objekt ali dom upokoencev.

Za obnovo dvorca krajanji niso pripravljeni prispevati finančnih sredstev. Pripravljeni so pomagati le s prostovoljnim delom. Menijo, da so sredstva dolžni zagotoviti država, občina in spomeniško varstvo.

Lastniki dvorca še danes živijo na Dunaju. Po osamosvojitvi Slovenije in sprejetem zakonu o denacionalizaciji so se začeli zanimati, kakšne možnosti imajo za vrnitev imetja. S postopkom je pričel Herbert Dickin, ki je pred nekaj leti umrl. Z njim je kontaktiralo vodstvo šole, ko se je iskala lokacija za izgradnjo osnovne šole v Socki. Večina zemlje je bila v lasti Dickinov, gradnje šole pa ni bilo mogoče pričeti zaradi nerešenih denacionalizacijskih zahtevkov. Danes se za vrnitev premoženja zavzemata Martina potomca, hči Renata Hirt, poročena Povh, in njen polbrat Franc Zanggar mlajši iz drugega zakona. Ker nimata slovenskega državljanstva, so možnosti za vrnitev premoženja majhne. Delno odškodnino so Dickini dobili izplačano že takoj po vojni.

Raziskovalna naloga o dvorcu v Socki nam je predstavljala precejšen izziv. V prvi vrsti smo se morali spopasti s strokovnim izrazoslovjem pri opisovanju arhitektonskih elementov dvorca, kar za osnovnošolce vsekakor ni lahko.

Drugi del naloge je bil še zahtevnejši. Opraviti je bilo potrebno več razgovorov s krajanji Socke. Pri tem sta nam bila v veliko pomoč gospod Alojz Drgajner in Jožefina Žilnik. Največ časa nam je vzelo usklajevanje podatkov o družini Dickin, saj je spomin na tiste čase pred drugo svetovno vojno močno zbledel. Vsi, ki še živijo, so bili takrat otroci in razmer niso tako dobro poznali. V veliko pomoč nam je bilo tudi slikovno gradivo, kije večji meri obdelano v raziskovalni nalogi. Ker je to gradivo edino ohranjeno, se zanj zanima študijska knjižnica v Celju.

Kaj se bo z dvorcem dogajalo v prihodnosti, je zaenkrat še odprto vprašanje. Le upamo lahko, da se bo našel nekdo, ki bo znal dvorcu povrniti nekdanji sijaj.

VIRI IN LITERATURA

Ivan Stopar: Grajske stavbe v vzhodni Sloveniji, tretja knjiga, Založba Park, Ljubljana, 1992

Janko Orožen: Zgodovina Celja in okolice, prvi zvezek, Celje, 1972

Šolska kronika podružnične OŠ Socka, prvi zvezek

Vir 1: Alojz Drgajner, Socka 34

Vir 2: Fric Škoflek, Socka 60

Vir 3: Jožefina Žilnik, Socka 12

SEZNAM SLIK

- Slika 1: Tezlakov most v Socki
- Slika 2: G. m. Vischer, dvorec Socka iz leta 1681, bakrorez
- Slika 3: Dvorec Socka na Goedlovi litografiji iz leta 1850
- Slika 4: Dvorec Socka, tloris
- Slika 5: Dvorec Socka iz leta 1931
- Slika 6: Vzhodni neogotski trakt
- Slika 7: Vzhodni neogotski trakt z dvoriščne strani
- Slika 8: Stanovanjska stavba dvorca
- Slika 9: Rastlinjak in gospodarsko poslopje
- Slika 10: Oprema jedilnice
- Slika 11: Neogotska hišica za zaposlene
- Slika 12: Člani družine Dickin
- Slika 13: Člani družine Dickin
- Slika 14: Družina Dickin z gosti
- Slika 15: Werner Dickin
- Slika 16: Poroka Marte Dickin s Frichom Hirtom
- Slika 17: Marta z otrokoma Renato in Francem
- Slika 18: Pogostitev osnovnošolskih otrok
- Slika 19: Martin Drgajner z jahalnim konjem
- Slika 20: Martin in Angela Drgajner